

Izšla bo knjiga o zvonovih v cerkvah župnij Žiri, Vrh Sv. Treh Kraljev, Ledine in Zavratac z naslovom *Zvonovi na Žirovskem*. V bogato ilustrirani knjigi bo opisanih skoraj sto sedanjih in nekdanjih zvonov. Knjigo lahko naročite po znižani prednaročniški ceni, v redni prodaji pa bo od 11. marca 2016 naprej. Predstavitve knjige bo petek, 11. marca 2016, ob 19. uri v župnišču v Žireh.

Zvonovi v cerkvah župnij Žiri, Vrh Sv. Treh Kraljev, Ledine in Zavratac

V župnijah Žiri, Vrh Sv. Treh Kraljev, Ledine in Zavratac stoji 12 cerkva, v katerih zvonijo 34 zvonov, v arhivskih virih pa je omenjenih še 60 nekdanjih zvonov. Posebno zanimiv je najstarejši zvon iz leta 1670, ki je bil do leta 1929 v cerkvi sv. Urha v Zavratacu. Ljudsko izročilo pravi, da naj bi ga ulili v zvonarni v Brekovicah. Ugotovili pa smo, da ga je ulil zvonar Ignacij Remer v Ljubljani. Posebnost je tudi njegov sedanji dom, cerkev sv. Lucije v Vitovljah v Vipavski dolini. To cerkev so v letih 1931–1933 povečali, od prvotne cerkve je ostal le prezbitერიj. Načrt za prenovo cerkve je naredil arhitekt Maks Fabiani.

V prvi polovici 19. stoletja so bili v župnijskih cerkvah v Žireh, na Vrh Sv. Treh Kraljev, v Ledinah in Zavratacu po trije zvonovi. Podružnične cerkve so imele po dva zvonova, po letu 1850 so dobile še tretjega. Od leta 1896 do prve svetovne vojne je pet cerkva temeljito obnovilo ali dopolnilo svoje zvonove, saj so skupaj kupili 12 novih zvonov.

Prva svetovna vojna je bila velika nesreča ne samo za ljudi, pač pa tudi za zvonove. Letos mineva sto let, ko so župnije v tretjem letu vojne dobile obvestilo škofijskega ordinariata, da se bo odvzem zvonov začel 13. junija 1916. Od 38 zvonov jih je ostalo šest, po eden v župnijskih cerkvah in zvonova v podružničnih cerkvah v Krnicah in na Medvedjem Brdu. Danes od teh šestih zvonov zvonijo še štirje. Naš najstarejši zvon, ulit leta 1670, se je iz Zavrataca preselil med vinograde v zvonik cerkve sv. Lucije v Vitovljah. Krajša pot je za drugim najstarejšim zvonom iz leta 1725; z Vrha Sv. Treh Kraljev so ga odpeljali v cerkev Marijinega vnebovzvetja v bližnje Smrečje. Zvon v cerkvi sv. Katarine na Medvedjem Brdu iz leta 1795 in veliki zvon v cerkvi sv. Martina v Žireh iz leta 1914 pa sta ostala v domačih cerkvah. Po prvi svetovni vojni so ljudje z veliko odrekovanja tihe zvonike spet opremili z zvonovi. Do konca leta 1931 so vse cerkve spet imele po tri zvonove, žirovska cerkev pa pet in so tako dosegle predvojno število zvonov. Usoda pa zvonovom, ki so prispeli po prvi svetovni vojni v cerkve na Breznico, Vrsnik, Medvedje Brdo in v Ledine, Krnice in Zavratac, ni bila naklonjena. Ti kraji so po rapalski pogodbi ostali na italijanski strani meje. Zvonovi

iz teh cerkva so bili žrtev naslednje vojne, v kateri so Italijani leta 1942 pobrali 10 od skupaj 18 zvonov.

Po drugi svetovni vojni še vedno niso nadomestili vseh med vojno izgubljenih zvonov, saj je v vrsniški in krniški cerkvi še vedno samo po eden.

Zvonovi vabijo k cerkvenemu bogoslužju in molitvi, zvonijo umrlim, v petek ob treh popoldne se spominjajo Kristusove smrti na križu. Z jutranjim, opoldanskim in večernim zvonjenjem so ljudem uravnavali dnevni ritem dela in počitka, naznanjali sobotni konec delovnega tedna in praznično nedeljo.

Sporočilo zvonov je bilo ulito v bron nekdanjih velikih zvonov na Ledinici in v Ledinah: *»Slavo božjo razglašujem, žive vabim in budim, mrtve milo objokujem, v božjo voljo, milost jih 'zročim. Čas molitve oznanjujem ter viharjev moč krotim.«* Napisa sta skupaj z zvonovoma izginila v talilnih pečeh med prvo svetovno vojno, od leta 1931 pa napis spet lahko preberemo na enem od novih zvonov v žirovski župnijski cerkvi. Na zvonovih je napisano tudi kaj pomirjujočega, tako kot je pomirjujoča ubrana večerna pesem zvonov: *»Čuj, dolina in višava, ko glasi se božja slava.«* Ni pa bilo pomirjujoče, ko se je zaslišal *plat zvona*, s katerim so opozarjali na požar oziroma druge vrste nesrečo ali nevarnost. Zvonili so tako, da je kembelj udarjal le na eno stran zvona, ali pa so splezali v zvonik in s kembeljem tolkli po zvonu.

Zvonovi imajo v krščanskem verovanju še pomembnejšo vlogo, kot je bilo že omenjeno, saj tvorijo vez med človeškim in božjim. Zvon posvetijo pred cerkvijo, v kateri bo njegov dom. S posvetitvijo postane bogoslužno glasbilo. Pred koncilom je bil zvon po predpisanem obredu posvečen že v livarni, posvetitev je opravil škof ali njegov pooblaščenec, navadno prošt. Zvon so nato slovesno blagoslovili tudi pri cerkvi, kjer je zvon zatem opravljal svojo službo.¹ Povezavo med človeškim in božjim zaslutimo v prošnjah, ki so napisane na zvonovih in za katere so ljudje upali, da bodo preko glasov zvonov dosegle Boga. Na zvonovih so zapisane prošnje, da bi jim prizanesli neurja in strele, ki so pustošili polja in zažigali domove, da bi bili obvarovani pred zlimi silami in pred neprevideno smrtjo, obračajo se na zavetnike cerkve in druge svetnike, naj zanje prosijo Boga.

Zapisal Alojz Demšar iz knjige *Zvonovi na Žirovskem*, ki bo izšla v začetku marca 2016.

¹ Ambrožič, Zvonarstvo na Slovenskem, str. 25–27.